

فصل اول : ادبیات تعلیمی

درس اول : شکر نعمت

تاریخ ادبیات

دیوان شعر : حکیم سنایی غزنوی (قرن ششم)
گلستان : سعدی (قرن هفتم)

کلیه و دمنه : ترجمه نصر الله منشی

واژه‌شناسی

پویندن : تلاش ، رفتن	ثنا : ستایش ، سپاس
شبه : مانند ، مثل	جود : بخشش ، سخاوت
اعراض : روی گردانی ، انصراف	انابت : توبه ، پشیمانی
تضرع : زاری کردن	باسق : بلند
بنان : سرانگشت	تتمه : باقی مانده
جسیم : خوش اندام	حلیه : زیور ، زینت
ربیع : بهار	صفوت : برگزیده
فایق : برگزیده ، برتر	قسیم : صاحب جمال
ممد : مدد کننده	وسیم : دارای نشان پیامبری

نکات دستوری و آرایه‌های ادبی

حذف به قرینه لفظی : اگر حذف به دلیل تکرار و برای پرهیز از تکرار صورت گیرد آن را حذف به قرینه لفظی گویند.
مثال : همنشین نیک بهتر از تنهایی است و تنهایی بهتر از همنشین بد.
حذف به قرینه معنوی : اگر خواننده یا شنونده از مفهوم سخن به بخش حذف شده پی ببرد ، حذف به قرینه معنوی است.
مثال : آرزو گفت : از نمایشگاه کتاب چه خبر ؟

درس دوم : مست و هوشیار

تاریخ ادبیات

دیوان اشعار : پروین اعتصامی (معاصر)

دیوان حافظ : حافظ (قرن هشتم)

واژه‌شناسی

تزویر : نیرنگ ، دورویی	داروغه : پاسبان ، نگهبان
درهم : مسکوک نقره	دینار : سکه طلا
ذوالجلال : خداوند بزرگواری	صواب : درست ، پسندیده
گرامت : تاوان ، جبران	واعظ : پند دهنده

محتسب : مأموری که کار وی نظارت بر اجرای احکام دین بود.

نکات دستوری و آرایه‌های ادبی

مناظره : مناظره یا گفت‌وگو یکی از انواع فرعی شعر فارسی به لحاظ محتوا و درون مایه است که در آن شاعر در بیت یا ابیاتی منظور خود را به صورت پرسش و پاسخ مطرح می‌کند. طرفین این گفت‌وگو یا مناظره گاه دو انسان ، دو موجود زنده یا دو چیز مختلف است. بیشترین مناظرات شعری بین عاشق و معشوق با کلمات « گفت » می‌آید. انواع نوشته به اعتبار طرز بیان « جد » و « طنز » است.
طنز : اثری ادبی که با استفاده از بذله ، وارونه‌سازی ، خشم و نقیضه ، ضعف‌ها و تعلیمات اجتماعی جوامع بشری را به نقد می‌کشد.
مناظره مست و هشیار از بهترین و زیباترین قطعات طنز پروین اعتصامی است.

الف) قلمرو زبانی

- ۱- معنای واژگان مشخص شده را بنویسید :
الف) دست انابت به درگاه حق بردارد.
پ) با دشمنان موافق و با دوستان به خشم
- ۲- معادل معنایی « دستور » در مصراع « لیک کس را دید جان دستور نیست » در کدام یک از بیت‌های زیر آمده است :
الف) به دستور دانا چنین گفت شاه
ب) سپهبد به رفتنش دستور داد
- ۳- معنای « تموز » در عبارت « چشمه آبی سرد که در تموز سوزان کویر از دل یخچالی بزرگ بیرون می‌آید. » در کدام گزینه درست آمده است : الف) ماه دهم از سال رومیان
ب) ماه چهارم از سال رومیان
- ۴- در گروه کلمات زیر غلط‌های املائی را بیابید و شکل درست آن‌ها را بنویسید :
« بهار حیات علمی - تیلسان آبی مدیترانه - شرحه شرحه از فراغ - اساس تزویر - شرزه شیر ارقند - غرقه به خون بهر وطن - قرامت جامه - خوان نعمت بی‌دریغ - تضرع و زاری »
- ۵- شکل درست کلمه را از نظر املائی انتخاب کنید :
الف) چو مستم کرده‌ای منشین
ب) مستور (۱) مسطور (۲)
- الف) سعدی از بارگاه دوست
ب) غربت (۱) قربت (۲)
- ۶- حذف فعل را در بیت و عبارت زیر مشخص کنید و نوع قرینه آن را بنویسید :
الف) گر آتش دل نهفته داری
ب) پس اول پایه معرفت است و دوم پایه محبت .
- ۷- در کدام یک از ابیات زیر جهش ضمیر وجود دارد ؟ نقش ضمیر را مشخص کنید :
الف) گفت : آگه نیستی کز سر در افتادت کلاه
ب) کز نیستان تا مرا بریده‌اند
- ۸- نقش کلمات مشخص شده عبارت و مصراع‌های زیر را بنویسید :
الف) او بنده را عاشق خود گرداند.
پ) گفت : می بسیار خوردی ، زان چنین بی خود شدی
- ۹- فعل « شد » را از نظر کاربرد معنایی در دو بیت زیر بررسی کنید :
الف) مرغ روحش کاو همای آشیان قدس بود
ب) نزدیک شد آن دم که رقیب تو بگوید
- ۱۰- در کدام یک از موارد زیر وابسته و ابسته می‌یابید ؟ نوع آن‌ها را مشخص کنید :
الف) سیصد تومان پول
ب) دریای آبی مدیترانه
ت) محرم این هوش
ث) فرمانده بسیار باهوش
پ) دامنه کوه‌های ایران
ج) قلب فسرده زمین

ب) قلمرو ادبی

- ۱۱- تشبیه و استعاره را در بیت زیر مشخص کنید : (با ذکر ارکان تشبیه)
تو مشت درشت روزگاری
از گردش قرن‌ها پس افکند
- ۱۲- برای هر یک از عبارات و ابیات زیر دو آرایه ادبی بنویسید :
الف) عشق ، آتش است ؛ هر جا که باشد ، جز او رخت ، دیگری نهد.
ب) عشق بر یک تخت بنشانند گدا و شاه را
پ) نی حریف هر که از یاری برید
- ۱۳- در کدام بیت آرایه حسن تحلیل مشهود است ؟ توضیح دهید :
الف) ای مشت زمین بر آسمان شو
ب) تا چشم بشر نبیندت روی
پ) بر وی بنواز ضربتی چند
ت) بنهفته به ابر چهر دل‌بند

۱- الف) بازگشت به سوی خدا ، توبه ، پشیمانی

ب) پاسبان و نگهبان ، شب‌گرد

پ) هم رأی و همراه

ت) اورنگ ، تخت

۲- بیت «ب» دستور: اجازه

۳- «الف» ماه دهم از سال رومیان

۴- تیلسان : تیلسان

فراغ : فراق

ارقند : ارغند

قرامت : غرامت

۵- الف (۱) مستور

(ب) ۲) قربت

۶- الف) یاد می‌کنم (سوگند می‌خورم)

به قرینه معنوی

ب) است

به قرینه لفظی

۷- بیت «الف»، «ضمیر» «ت» مضاف‌الیه «سر» است. کلاه از سرت در افتاد.

۸- الف) مسند

ب) نهاد

پ) مفعول

ت) متمم

۹- الف) فعل غیراسنادی: رفت

ب) فعل اسنادی: گشت

۱۰- الف) تومان: ممیز

پ) ایران: مضاف‌الیه مضاف‌الیه

ت) این: صفت مضاف‌الیه

ث) بسیار: قید صفت

۱۱- تشبیه: تو (مشبه)، مشت (مشبه به)

استعاره: مشت روزگار، روزگار (مشبه)

۱۲- الف) تشبیه، کنایه (عشق: مشبه، آتش: مشبه به)

رخت نهادن: کنایه از اقامت کردن)

ب) اسلوب معادله، تضاد (تضاد: بین کلمات گدا، شاه، پست و بلند)

پ) جناس تام، کنایه (جناس تام: پرده (نغمه نی)، پرده (حجاب) پرده دریدن: کنایه از آشکار ساختن)

۱۳- بیت «ب». شاعر دلیل مرتفع بودن دماوند را مردم گریز دانسته است.

۱۴- مجاز - سخن و کلام

۱۵- دست از مس وجود، چو مردان ره بشوی

تا کیمیای عشق بیایی و زر شوی

۱۶- بیت «ب»

۱۷- آفتاب فلک خوب‌تر شوی

۱۸- ای مهربان‌تر از برگ در بوسه‌های باران

بیداری ستاره در چشم جویباران

لبخند گاه گاهت، صبح ستاره باران

پیش از من و تو بسیار بودند و نقش بستند

ادامه دارد ...